

ДОСЛІДНИК БІОЛОГІЧНОЇ ДІЇ НВЧ-ПОЛЯ До 80-річчя В.С. Білокриницького

У великій і багатогранній науковій роботі Василя Степановича Білокриницького особливе місце займають дослідження біологічної дії електромагнітних полів на організм людини, яким він присвятив 45 років життя. Такий вибір зроблено не випадково — зосередитися на напрямі, що свого часу майже нікого не цікавив, В.С. Білокриницького спонукали спостереження у військовій медичній частині, і, як з'ясується через багато років, це був далекоглядний крок.

Життєвий шлях ювіляра, відзначеного 12-ма урядовими нагородами, заслуговує окремої ґрунтовної розповіді. На жаль, рамки журнальної публікації дають можливість лише пунктирно позначити основні віхи біографії вченого. Народився В.С. Білокриницький 23 серпня 1927 р. на Житомирщині. Батько, колишній будьонівець Степан Павлович Білокриницький, під час Великої Вітчизняної війни брав участь у звільненні окупованої території Радянського Союзу і країн Європи від німецьких загарбників. За його прикладом Василь у 1944 р. ще неповнолітнім юнаком вступив до лав Радянської армії. Він брав участь у бойових діях, отримав поранення.

Наприкінці війни і у перші повоєнні роки В.С. Білокриницький служив у складі 7-ї Гвардійської Київсько-Берлінської танкової дивізії 3-ї механізованої армії, пройшовши шлях від рядового до офіцера,

начальника медичної служби Окремого Гвардійського 146-го батальйону зв'язку. Спостерігаючи за станом здоров'я солдатів-зв'язківців, він помітив, що скарги молодих бійців батальйону на втому, нездужання і головні болі дещо відрізнялися від скарг солдатів інших підрозділів дивізії. У майбутнього вченого з'явилася думка, що на організм хворих зв'язківців впливав якийсь невідомий чинник. Щоб у цьому розібратися, Василь Степанович, здобуваючи вищу освіту, обирає відповідний профіль — він вивчає структуру і функції нервової системи в Київському медичному інституті ім. О.О. Богомольця.

Закінчивши цей інститут у 1962 р., він отримав рекомендацію на наукову роботу і з того ж року починає працювати науковим співробітником у лабораторії біофізики сектора радіології Інституту фізіології ім. О.О. Богомольця АН УРСР. Займається пошуком лікувальних препаратів для зменшення шкідливих наслідків іонізуючої радіації, досліджує вплив на нервові клітини неіонізуючих електромагнітних випромінювань.

Професор Пилип Миколайович Серков, прийшовши в Інститут фізіології, реорганізує сектор радіології і, оцінивши якість підготовлених В. С. Білокриницьким гістологічних препаратів мозку, запрошує його у свій відділ. Василь Степанович, згадуючи сьогодні академіка П.М. Серкова,

В.С. Білокриницький

шанобливо називає його своїм вчителем. Це він прищепив своєму учню в період спільної роботи в інституті наукові погляди і, по суті, визначив подальший науковий шлях.

Відтоді, працюючи в лабораторії морфології, В.С. Білокриницький досліджує нервову систему прісноводного молюска (це зручний об'єкт для вивчення електрофізіологічних властивостей нейронів). В.С. Білокриницький удосконалив гістологічні методи іспанських фахівців, новий на той час метод Наута, виявив раніше не відомі прямі морфологічні зв'язки нейронів кори великих півкуль мозку і підкіркових утворень. З допомогою методу виборчої ретроградної дегенерації окремих нервових волокон він уперше встановив прямі зв'язки нейронів скроневої і лімбічної ділянок кори з нейронами гіпокампа, який, за даними фізіологів, відповідає за різні вегетативні функції та функції пам'яті. Ці дослідження Василя Степановича лягли в основу кандидатської дисертації, яку він захистив у 1970 р. Наведені в дисертації гістологічні дані значно наблизили фізіологів до розуміння механізмів роботи мозку, а неврологів і психіатрів — до розуміння механізмів утворення синдромів при їх порушенні.

В Інституті фізіології Василь Степанович розробив і застосував новий комплексний метод оцінки реакцій цілісного організму і ролі підкіркових утворень мозку у формуванні процесів вищої нервової діяльності за умов дії НВЧ-поля.

1971 року під час реорганізації Міністерства охорони здоров'я республіки В.С. Білокриницького запросили на посаду інспектора-лікаря управління науки і координації наукових досліджень. Він опікувався науковою роботою профільних науково-дослідних інститутів неврології і психіатрії, нейрохірургії, ендокринології і обміну речовин, Інституту очних хвороб та інших НДІ у Києві, Харкові, Одесі.

Згодом Василь Степанович переходить у Київський НДІ загальної і комунальної гігієни ім. А.М. Марзєєва на посаду наукового співробітника лабораторії біолого-гігієнічних досліджень. Тут, водночас з розробкою методичних підходів, надавалася можливість проводити активні наукові дослідження щодо впливу неіонізуючих електромагнітних випромінювань на нервову систему. Саме в лабораторії, очолюваній професором Ю.Д. Думанським, В.С. Білокриницький реалізував себе як фахівець у сфері вивчення біологічної дії електромагнітних хвиль на нервову систему, став 1974 року старшим науковим співробітником за фахом «Молекулярна біологія». В цьому інституті він розробив і освоїв нові методики, що дозволяють оцінити реакції на дію ЕМВ на тканинному, клітинному, субклітинному і молекулярному рівнях. На підставі результатів, одержаних за допомогою цих методик, в лабораторіях інституту проводилася оцінка не тільки малих доз НВЧ-поля, а й вплив препаратів побутової хімії і токсичних елементів при горінні будівельних матеріалів з пластичних мас.

Як фахівця в галузі патогістології та молекулярної біології Василя Степановича у 1977 р. за наказом Міністра охорони здоров'я СРСР відряджають на Кубу рад-

ником Гаванського університету для підготовки кандидатів наук у сфері медицини з числа викладачів і лікарів вищої категорії. Він працював професором на кафедрі патологічної анатомії на базі Військового госпіталю, читав лекції, керував проведенням експериментів дисертантами, надавав наукову допомогу при аналізі отриманих результатів, публікував наукові статті, виступав з науковими доповідями за результатами власних досліджень з біологічної дії НВЧ-поля, які проводив там за допомогою світлової і електронної мікроскопії. За підготовку наукових кадрів він удостоєний диплома ректора Гаванського університета. Йому присвоєно звання «Почесний член товариства патологоанатомів Куби».

Упродовж 1983–1988 рр. учений працює старшим науковим співробітником в лабораторії цивільної оборони відділу соціальної гігієни і організації охорони здоров'я України. Його призначають керівником і головним виконавцем закритої комплексної наукової тематики медичних вузів і Держплану республіки.

Досягнувши пенсійного віку, Василь Степанович переїхав до Одеси. Але таким людям не до відпочинку! Нині В.С. Білокриницький працює завідувачем сектору фізичних факторів Українського НДІ медицини транспорту МОЗ України, продовжує наукові розробки з теоретичних і практичних проблем впливу НВЧ-випромінювань на організм людини. Він розробив концепцію біологічної дії НВЧ-поля, започаткував теорію мікрохвильової патології мозку. На кафедрі клінічної і загальної патологічної фізіології Одеського державного медичного університету він написав монографію «Зміни мозку за умов дії НВЧ-поля», яку нинішнього року захистив як докторську дисертацію за фахом «Патологічна фізіологія». Монографія отримала високу оцінку фахівців не тільки в Україні, а й за кордоном. Зокрема, доктор медичних наук заступник голови Російського націо-

нального комітету по захисту від неіонізуючого випромінювання В. Нікітіна відзначила, що «видання монографії, особливо актуальне у наш час з огляду на максимальне наближення джерел НВЧ безпосередньо до людини через використанням мобільного зв'язку» і рекомендувала використовувати наукові дані, представлені у монографії, під час підготовки фахівців у вищих медичних навчальних закладах.

Василь Степанович — учасник багатьох наукових форумів, виступав з доповідями на з'їздах фізіологів, патофізіологів, патоморфологів, гігієністів і санітарних лікарів України, а також за кордоном — у Сиктивкарі, Новосибірську, Празі, Брюсселі, Гавані, Пінар-дель-Ріо та ін. Цього року учений брав участь у 7 Міжнародному симпозиумі з електромагнітної сумісності та електромагнітної екології у Санкт-Петербурзі, де ділилися досвідом науковці з 25 країн світу (Європи, Азії, Америки). В.С. Білокриницький зробив три наукові доповіді, які при їх обговоренні отримали високу оцінку.

У своїх теоретичних розробках учений важливе місце відводить ролі торсійних полів організму, які змінюють свій характер і властивості під дією зовнішніх електромагнітних полів з торсійною компонентою. У цьому він передбачає розвиток нового напрямку медичної науки — електромагнітології, від якого залежатиме ефективність сучасної медичної науки і медицини майбутнього.

Внесок самого Василя Степановича у формування нового наукового напрямку важко переоцінити. Втім підбивати підсумки ювіляр не збирається — Василь Степанович, енергійний експериментатор і організатор наукових досліджень, як і раніше сповнений задумами та ідеями для подальших розробок, важливих для теорії і практики медичної науки.

**А. ГОЖЕНКО,
доктор медичних наук, заслужений діяч
науки і техніки України (Одеса)**